

Oponentský posudek

disertační práce Mgr. Elišky Králové

Prefixy a prefixoidy latinského a řeckého původu jako předpoklad porozumění cizím slovům u žáků čtyřletých gymnázií

Předložená disertační práce Mgr. Elišky Králové vyústěním jejího několikaletého systematického zájmu o vybrané téma, které představuje i v současné době s ohledem na globalizaci a všeobecnou snahou o jazykovou internacionalizaci stále aktuální problém, a proto považují jeho zpracování za velmi potřebné a přínosné, a to zejména pro učitelskou praxi u nás.

Autorka se na zvolené téma dobře připravila, o čemž svědčí její činnost odborná, vědeckovýzkumná, publikační i pedagogická.

V teoretické i praktické části disertační práce autorka potvrzuje a dokazuje kvalitu své vědeckovýzkumné a lingvodidaktické kompetence v oblasti problematiky zaměřené na klasické jazyky (latina a řečtina), jež se díky své flexibilitě a schopnosti pojit se s domácími i cizími slovtvornými komponenty zapojují poměrně intenzivně nejen do odborného jazyka, ale i do pojmenování jevů a skutečností naší každodenní reality i v českém prostředí.

Doktorandka poměrně fundovaně analyzuje a interpretuje lingvistická a didaktická východiska vztahující se ke zvolenému tématu.

Teoretická a metodologická východiska práce jsou představena na základě moderních lingvodidaktických principů a tendencí. Doktorandka vymezuje nejdůležitější termíny-pojmy ve vzájemných souvislostech a vykazuje velmi dobrou orientaci v příslušné odborné literatuře, a to jak domácí, tak i zahraniční. Od obecně formulovaných problémů na začátku teoretické části, v níž autorka mohla snad kritičtěji posoudit různé teorie a zaujmout k nim ve větší míře vlastní zdůvodněné postoje, přechází k vlastnímu výzkumu a následně podrobné analýze bohatého jazykového materiálu, jenž doplňuje komplexní pohled na sledovanou problematiku.

Jejím cílem bylo zjistit, jak vysokou míru porozumění slovtvorným komponentům původem z latiny a řečtiny vykazují žáci v 1. a 4. ročníku všeobecného gymnázia a do jaké míry jim případná neznalost brání ve správném pochopení podobně utvářených výrazů, což se jí podařilo.

Jádro práce tedy tvoří její praktická část, v níž doktorandka vhodně zvolila metodologii kvalitativního výzkumu prostřednictvím didaktického testu, jenž slouží jako nástroj pro systematické zjišťování či měření výsledků výuky. Vzorek 253 žáků v 1. ročníku a 232 žáků ve 4. ročníku gymnázií považuji za dostatečně velký.

V metodologii k této druhé části předložené práce byl na pozadí celkové koncepce zformulován výzkumný problém s výzkumnou otázkou, jež vypovídají o promyšleném výzkumném postupu při zpracování zvolené problematiky. Na základě realizovaného šetření se pak autorce podařilo výzkumnou otázku zodpovědět. Kladně hodnotím také zařazení podkapitoly 5.2, v níž doktorandka správně poukazuje na limity svého šetření.

Celou výzkumnou část pak rozčlenila do čtyř hlavních kapitol (5. Metodologie výzkumu, 6. Sémantické analýzy slovníkových hesel, 7. Analýza dat z didaktického testu, 8. Celková interpretace výsledků, diskuse).

Snad bych upřednostnila samostatně zpracovanou kapitolu s názvem *Diskuse*, v níž se mohla doktorandka pokusit i porovnat výsledky svého šetření s podobně zaměřenými a již realizovanými výzkumy. Obsah 8. kapitoly, jenž je věnován sémantické analýze slovníkových hesel, by mohl být podle mého názoru součástí teoretické části.

Zároveň bych však chtěla vyzdvihnout bohatý jazykový materiál, jenž se stal podkladem pro zpracování zvoleného tématu, jemuž nebyla u nás dosud věnována patřičná pozornost. Oceňuji zejména detailně a dobře zpracovanou jazykovou analýzu, přičemž autorce se podařilo odhalit nejvýznamnější nedostatky a poukázat na to, že ve vyučovacím procesu, a to i v hodinách českého jazyka, je zapotřebí kompenzovat zjištěnou chybovost a dané problematice věnovat větší pozornost na českých středních školách.

Kladně hodnotím také obsah 9. kapitoly nazvané *Didaktické využití výsledků výzkumu*, neboť poznatky zde uvedené považuji zejména pro pedagogickou praxi za velmi přínosné.

Ukázky žakovských odpovědí z didaktického testu (kap. 11) by bylo podle mého mínění vhodnější zařadit až do přílohy.

Doktorandka dospívá k závěru, že znalosti středoškoláků z oblasti části slovní zásoby, jež si ověřovala v didaktickém testu, nepocházejí z jazykového vyučování, ale většinou z výuky odborných předmětů, v nichž jsou součástí příslušné terminologie. Většina žáků pak nevyužívá sémantickou znalost jednotlivých slovtvorných komponentů k tomu, aby význam slov analogicky odvodili.

Vyhodnocení získaných dat v závěru práce pak přináší velmi cenné aktuální poznatky týkající se prefixů a prefixoidů lat. a řec. původu jako předpokladu pro porozumění cizím slovům u žáků čtyřletých gymnázií u nás, a to v souvislosti s budováním a rozvíjením jejich

jazykové kompetence v rámci jejich středoškolského vzdělávání. Zároveň lze usuzovat i na to, že získané poznatky a závěry z realizovaného šetření mohou překročit český kontext a přinést další výzkumné a edukační podněty pro porozumění cizím slovům a odborné terminologii i v dalších jazycích, a to nejen u nás, ale také v zahraničí.

Jako celek je předložený text vcelku promyšlený, snad jen některé kapitoly (viz v textu výše) by bylo možné s ohledem na vhodnější logickou návaznost uspořádat jinak. Oceňuji, že se doktorandka vyjadřuje jasně, srozumitelně a na dobré odborné úrovni.

K obsahu a zpracování práce se pak vztahuje několik dotazů:

1. Mohla byste se pokusit stručně porovnat výsledky svého šetření s podobně zaměřenými a již realizovanými výzkumy u nás?
2. Mohla byste na základě výsledků Vašeho šetření stručně specifikovat některá další doporučení pro pedagogickou praxi?
3. Co je podle Vašeho názoru hlavní příčinou toho, že většina žáků není schopna využívat sémantickou znalost jednotlivých slovotvorných komponentů k analogickému odvození?
4. Z jakého důvodu jste obsah 8. kapitoly, jenž je věnován sémantické analýze slovníkových hesel, nezařadila k teoretickým východiskům do první části práce?
5. Co Vás vedlo k tomu, že jste ukázky žakovských odpovědí z didaktického testu (kap. 11) nezařadila do příloh, ale přímo do textu předložené disertační práce?

Závěr:

Text předložené disertační práce se jako celek vyznačuje propracovaností a adekvátností moderních teoreticko-metodologických východisek a logickou strukturou zpracování jejích obsahových komponentů. Silnou stránkou je vyvážená kombinace teoretického lingvistického rozboru problematiky a výzkumné empirie doktorandky. Důkladné poznání teorie i současné praxe oboru podtrhuje odbornou hodnotu předloženého textu.

Disertační práce svým obsahem významně přispívá k rozvoji jazykové kompetence u středoškolských žáků z aspektu porozumění cizím slovům a odborné terminologii, neboť vyzdvihuje základní principy jazykového pojetí a vede k budování a rozvíjení jazykové kompetence v souladu s aktuálními požadavky dnešní doby.

Předložený text představuje velmi užitečný materiál pro vzdělávání žáků na českých středních školách v oblasti výuky českého jazyka, a to včetně odborné terminologie, neboť je

východiskem pro chápání moderního konceptu jazykového vyučování a jeho dynamiky, a tím i pro jeho praktické využití v současnosti.

Obsah práce přináší nové aktuální poznatky, čímž umožňuje nahlédnout do současného moderní rámce lingvodidaktického výzkumu a jeho aplikace v kontextu jazykového a odborného vzdělávání žáků na středních školách u nás.

Závěry realizovaného výzkumu jsou významným přínosem nejen v oblasti bádání zaměřených na jazykovou kompetenci žáků v češtině i jejím odborném jazyce, ale také pro pedagogickou praxi, a proto by bylo žádoucí, aby práce vyšla knižně.

Z obsahu posudku jednoznačně vyplývá, že předloženou disertační práci Mgr. Elišky Králové považuji za přínosnou a celkově ji hodnotím kladně, a proto ji **doporučuji k obhajobě**.

doc. PaedDr. Jaromíra Š i n d e l á ř o v á, CSc.

V Ústí nad Labem dne 4. března 2024